

**TARİHÎ VE ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİNDE TARIM VE
HAYVANCILIK TERMİNOLOJİSİ ÜZERİNE TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ
ÇALIŞMALAR**

**STUDIES MADE IN TURKEY ON AGRICULTURE AND LIVESTOCK
TERMINOLOGY IN HISTORICAL AND CONTEMPORARY TURKISH
DIALECTS**

SEHER ERENBAŞ PEHLİVAN

Arş.Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü

*Research Asistant, Recep Tayyip Erdogan University, Faculty of Science and Literature,
Department of Turkish Language and*

seher.erenbas@erdogan.edu.tr

 0000-0001-7405-507X

 <https://orcid.org/0000-0001-7405-507X>

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-6, Haziran- June 2023 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-*Received Date* : 31.05.2023

Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 25.06.2023

Sayfa-*Pages*: 27-46.

Atıf/Citation: Erenbaş Pehlivan, Seher (2023). “Türkiye’de Tarım Ve Hayvancılık Terminolojisi Üzerine Yapılmış Çalışmalar”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 4/1: 27-46.

TARİHİ VE ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİNDE TARIM VE HAYVANCILIK TERMİNOLOJİSİ ÜZERİNE TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Arş. Gör. Seher ERENBAŞ PEHLİVAN*

Özet

Tarihte göçebe bir yaşam tarzı süren Türklerin en önemli geçim kaynaklarından biri hayvancılıktır. Ancak Türklerin geçim kaynaklarının tamamı hayvancılığa da dayanmamaktadır. Yapılan araştırma ve kazılar neticesinde tarihte Türklerin ve Türk topluluklarının da tarım yaptıkları ortaya çıkmıştır. Bu durumu Türk dili açısından değerlendirdiğimizde Türk dilinin söz varlığı içerisinde yalnızca hayvancılık ve hayvan adlarıyla ilgili söz varlığının değil tarım ile ilgili söz varlığının da yer aldığı ortaya çıkarılmıştır. Günümüzde var olan bu söz varlığı araştırmacılar tarafından tespit edilip değerlendiriliyor olsa da konuyla ilgili çalışmaların sayısının ne oranda olduğu ve hangi yönde yapıldığı bilinmemektedir. Bu nedenle çalışmada günümüzde tarım ve hayvancılık terimleri ile hayvan adları hakkında yapılmış çalışmaların olabildiğince tespit edilmesi, sınıflandırılması, konuların ve çalışma içeriklerinin kısaca tanıtılması ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Konuyla ilgili 104 çalışma tespit edilerek en fazla yapılan çalışmanın hayvan adları üzerine olduğu, en az çalışmanın ise tarım ve hayvancılık terimleri üzerine olduğu belirlenmiştir. Çalışmada hayvan adları ile ilgili yapılan araştırmaların sayısı bir hayli fazla olduğundan (81 çalışma) yalnızca 32 çalışmanın tanımı yapılmıştır. Geriye kalanlar ise künye şeklinde listelenmiştir. Tarım, hayvancılık terimleri ve hayvan adları üzerine yapılan çalışmalarda genellikle amacın konuyla ilgili söz varlığını tespit etmek ve sınıflandırmak olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarım ve Hayvancılık Terimleri, Hayvan Adları (zoonim / zoonimler), Bibliyografya Çalışması.

STUDIES MADE IN TURKEY ON AGRICULTURE AND LIVESTOCK TERMINOLOGY HISTORICAL AND CONTEMPORARY TURKISH DIALECTS

The Turks, who historically led a nomadic lifestyle, have relied on animal husbandry as one of their primary sources of income. However, animal husbandry is not the only source of income for all Turks. Due to historical research and excavations, it has been discovered that Turks and Turkish communities also engaged in agriculture. The vernacular of the Turkish language includes not only terms related to livestock and zoonyms but also terms pertaining to agriculture. Although this current lexicon is determined and evaluated by researchers, it is unknown how many and in what direction studies have been conducted on the subject. This study aims to identify, categorize, briefly introduce, and evaluate as many studies on agriculture and animal husbandry terms and zoonyms as is possible. By identifying 104 studies on the topic, it was determined that zoonyms were the subject of the most research, while agriculture and animal husbandry terms were the subject of the least research. Since the number of studies on zoonyms is quite high (80 studies), only 32 studies were included in this analysis. The remainder are listed as imprints. It has been determined that the purpose of studies on agriculture, livestock terms, and zoonyms is to identify and categorize the vocabulary associated with the subject.

Keywords: Agriculture and Livestock Terms, Animal Names, Bibliography Study.

* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, seher.erenbas@erdogan.edu.tr, 0000-0001-7405-507X

Giriş

Tarihte bir müddet konar-göçer bir yaşam biçimine sahip olan Türkler hayvanlarını otlatmak için yazın yaylalara kışın da kışlaklara göçmüşlerdir. Türklerin yaşadığı bu hayat tarzı nedeniyle hayvancılık asıl geçim kaynağı olarak görülmüştür. Türklerin tarihinde hayvancılık önemli bir geçim kaynağı olmakla birlikte tek geçim kaynağı da olmamıştır. Altay ve Türkistan’da yapılan arkeolojik çalışmalar ve araştırmalar neticesinde Türklerin çok eski zamanlardan beri hayvancılıkla birlikte tarım yaptıklarına dair bulgulara rastlanılmıştır. Bu nedenle konuyla ilgili yapılan çalışmaların sayısı da zamanla artmıştır (Kaya 2022: 1462). Tarım ve hayvancılık ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı artarken, doğada var olan veya var olduğu toplum tarafından kabul edilen her şeyin dilde de bir karşılığının olması üzerine, tarım ve hayvancılıkla ilgili söz varlığı, dilbilimsel açıdan yapılan çalışmalar zincirine dahil edilmiştir.

Türklük bilimi araştırmaları içinde Türk tarımı ile ilgili olarak yapılan önemli araştırmalar vardır. Türklerde tarım faaliyetleri ile ilgili doğrudan yapılmış ilk çalışma, N. A. Demçenko’nun 2003 yılında Rusça ve Gagauz Türkçesiyle kaleme aldığı *Zemledelçeşkiye orudiya gagauzov i bolgar yuga Bessarabii i Ukraini v IXI pervoy polovine XX veka / XIX. yy. – XX. yy. İlk yarısında Besarabya ve Ukrayna’nın güneyinde Gagauz ve Bulgarların tarımsal aletleri* adlı çalışmadır (Atmaca 2018: 5). Bunlar içinde Umâr Daher’in 1970 yılında Helksinki’de yayımladığı *Agricultura Anatolica* adlı eser özellikle Anadolu’daki Türk tarımı ile ilgili olarak yazılmış önemli bir başvuru kaynağıdır. Onun bu eseri Türk kültür tarihi için çok önemli bir eser olmakla birlikte, eski Türk yazılı kaynaklarında geçen tarım terimleri incelenmemiştir ve yalnızca Anadolu tarımı üzerine oturtulmuştur (Gül 2004: 3). Türk tarımı ile ilgili yapılan bir diğer önemli çalışma Hasan Eren’in *Türklerde Ekinciliğin Gelişmesine Katkılar* başlığıyla *Türkoloji Dergisi*’nde yayımladığı makalesidir. Eren, bu makalesinde D. E. Eremeev’in “Türklerin ekinciliği Anadolu’da öğrenmiş oldukları” görüşüne karşı çıkmış ve Ziya Gökalp’in *Türk Medeniyeti Tarihi* kitabında Türklerin tarımcılığı hakkında verdiği bazı bilgilerin doğru olmadığını belirterek düzeltmiştir (Eren 1979: 2, 3). Türk tarımı ile ilgili olarak, özellikle Sivil Uygur belgelerinin yayımlanmasıyla birlikte önemli araştırmalar da yapılmaya başlanmıştır. Türk tarımı konusunda bilgi veren Buddhist ve Manihest çevreye ait belge ve eserlerin okunmasıyla da Türk tarım terimlerinin ortaya çıkarılması sağlanmıştır. Bu konuda özellikle Peter Zieme’nin önemli makaleleri bulunmaktadır. Bu makaleler şunlardır: Zieme, Peter: “Ein uigurischer Text über die Wirtschaft manichäischer Klöster im uigurischen Reich”, Louis, Ligeti (ed.): *Researches in Altaic languages. Papers read at the 14th meeting of the Permanent International Altaistic Conference held in Sgezed, August 22-28, 1971*, Budapest, 1975: 331-338 (ZiemeWirtschaft); Zieme, Peter: “Uigurische Pacht Dokumente”, *Altoientalische Forschungen*, 7, 1980: 197-245 (Uigpacht); Zieme, Peter: “Uigurische Steuerbefreiungsurkunden für buddhistische Klöster”, *Altorientalische Forschungen*, 8, 1981: 237-263 (UigSteu); Zieme, Peter: “Ein uigurischer Landverkaufsvertrag aus Murtuq”, *Altorientalische Forschungen I*, Berlin, 1974: 295-308 (UigLand); Zieme, Peter: “Ein Uigursicher Leihkontrakt über Weizen”, *Altorientalische Forschungen*, 7, 1980: 273-275 (UigLeih). Simone-Christiane Raschmann tarafından pamuktan üretilen böz “pamuklu kumaş” ile ilgili olarak bir çalışma yapılmış ve bu çalışmada Uygur metinleri taranarak böz’ün kullanımı, özellikleri çok geniş olarak araştırılmıştır: Raschmann, Simone-Christiane (1995) *Baumwolle im Türkischen Zentralasien. Philologische und wirtschaftshistorische Untersuchungen anhand der vorislamischen uigurischen Texte*, Wiesbaden: VIII+219 (Gül 2004: 4, 5). Buddhist ve Manihesit çevre eserlerinde geçen tarım terimlerinden bir kısmı da Wolker Rybatzki tarafından araştırılmıştır. Wolker Rybatzki, “Bemerkungen zu einigen uigurischen Wörtern aus der Landwirtschaft”, *Studia Etymologica*

Cracoviensia, vol. 6, Krakow, 2001: 133-171. Adlı çalışmasında *böz, buğday, burçak, kâpâz, künçit, qayun, quanpu, songun* terimlerini incelemiştir. Onun bu çalışması etimolojik bir çalışma olduğundan kelimeler, anlambilimi yönünden değerlendirilmemiştir (Gül 2004: 5).

Tarihte Türklerin ekonomisinde hayvancılığın yeri ve hayvancılıkla ilgili bilgiler Türk tarihi ile ilgili kitapların bölümlerinde bulunmaktadır. Ancak dilbilimsel açıdan hayvancılık terimleri ile ilgili çalışmalar henüz daha yenidir. Türk dünyasının geniş coğrafyası ve Türk dili lehçeleri düşünüldüğünde hayvancılık terimleri üzerine yapılması gereken daha çok çalışma olacaktır. Aynı durum Türk dünyası ve lehçeleri baz alındığında tarım terimleri için de geçerlidir. Bu nedenle bu çalışmada tarihî ve çağdaş Türk lehçeleri de dâhil olmak üzere Türkiye’de tarım ve hayvancılık terimleri ve hayvancılık kavram alanı üzerinde yapılan çalışmaların ne boyutta olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Yapılan çalışmaların hangi yönden ele alındığı, eksikliklerin neler olduğu belirlenmiştir. Tespit edilen çalışmalar *Hayvancılık Kavram Alanıyla İlgili Yapılan Çalışmalar, Hayvan Adlarıyla İlgili Yapılan Çalışmalar, Tarım Terimleri ile İlgili Çalışmalar* ve *Tarım ve Hayvancılık Terimleri ile İlgili Ortak Çalışmalar* başlıkları altında kısaca tanıtılmıştır. Her bir çalışmanın konusu belirtilerek konunun çalışma içeriğinde hangi yönden ele alındığı ifade edilmiştir. Konuyla ilgili bulunan 104 çalışmadan en fazlasının hayvan adları üzerine olduğu, en az çalışmanın ise tarım ve hayvancılık terimleri üzerine olduğu görülmüştür. Tarım, hayvancılık terimleri ve hayvan adları üzerine yapılan çalışmalarda genellikle amacın konuyla ilgili söz varlığını tespit etmek ve sınıflandırmak olduğu belirlenmiştir.

Hayvancılık Kavram Alanıyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Yüksek Lisans Tezleri:

Hoşça, Fatma (2017), Kumuk Türkçesinde Hayvan ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı, Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bu çalışmada Kumuk Türklerinin coğrafyası, tarihi ve dili hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada terimler “hayvan adları ve hayvancılıkla ilgili terimler” olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir. Terimlerin tanımlarına, tarihî lehçelerdeki biçimlerine ve etimolojileriyle ilgili bilgiler de yer almaktadır (Fatma 2017: 1-103).

Uştuk, Fatma (2021), Kırgız Türkçesi ve Altay Türkçesinde Hayvancılık Terimleri, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bu çalışmada öncelikle Kırgız ve Altay Türklerinin tarihi hakkında ve kültürlerindeki hayvancılığın yeri ve önemi hakkında bilgiler verilmiştir. Altay Türkçesi ve Kırgız Türkçesinin fonolojisi çalışmada yer almaktadır. Bu çalışmada hayvan adları ve hayvancılık terimleri tablo içerisinde tanımlarıyla birlikte sıralanmıştır (Uştuk 2021: 3-296).

Makaleler:

Biray, Nergis (2000a), Hayvancılık Terimleri İle İlgili Bir Makale ve Bazı Küçükbaş Hayvancılık Terimlerimiz, Milli Folklor, 6/46: 60-78. Bu çalışmada hayvancılık terimlerinin Türk dilinin söz varlığındaki yeri üzerinde durulmuştur. Bitki adlarında, seslenişlerde, kişi adlarında, atasözlerinde, yer adlarında vb. hayvancılık terimlerinin kullanımları cümle örnekleriyle açıklanmıştır. Türk dilinin tarihî lehçelerinde (Maytırsimit, Divânü Lûgati’t-Türk, Kutdagu Bilig, Dede Korkut, Nehcü’l-Ferâdis vb.) ve çağdaş lehçelerindeki eser ve sözlüklerde (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri, Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü, Türkmen Dilinin Sözlüğü, Özbek Dilinin İzahlı Sözlüğü vb.) küçükbaş hayvanlarla ilgili söz varlığı makalede tanımlarıyla verilmiştir (Biray 2000: 60-78).

Biray, Nergis (2000b), Hayvancılık Terimleri ile İlgili Bir Makale ve Bazı Küçükbaş Hayvancılık Terimlerimiz II, Millî Folklor,12/47, 63-79. Bu çalışma ilk makalenin devamı niteliğindedir. Afganistan Kazak ağızlarında, Kırgız Sözlüğü'nde, Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde, Karaçay Lehçesi Sözlüğü'nde, Kumuk ve Balkar Lehçesi Sözlüğü'nde, Derleme Sözlüğü'nde, Tarama Sözlüğü'ndeki küçükbaş hayvanlarla ilgili terimler tanımlarıyla birlikte açıklanmıştır (Biray 2000: 63-79).

Biray, Nergis (2000c), Hayvancılık Terimleri ile İlgili Bir Makale ve Bazı Küçükbaş Hayvancılık Terimlerimiz-3, Millî Folklor, 12/48, 55-71. Nergis Biray'ın bu çalışması aynı adlı araştırmanın son makalesidir. Çalışmada küçükbaş hayvan adlarının yer adlarındaki, yemek adlarındaki, bitki adlarındaki, bazı alet adlarındaki, hastalık ve ilaç adlarında vb. başlıklar altındaki kullanımlarına dair örnekler yer almaktadır. Makalede küçükbaş hayvanların kendi grupları içinde adlandırılması yapılarak her bir terimin farklı biçimleri de dikkate alınıp açıklanmıştır (Biray 2000: 55-71).

İlhan, Nadir ve Şenel, Mustafa (2008), Dîvânu Lugati't-Türk'e Göre Av, Avcılık ve Hayvancılıkla İlgili Kelimeler ve Kavram Alanları, Turkish Studies, 3/1: 259-277. Bu çalışmada *Dîvânu Lugati't-Türk*'te bulunan av, avcılık ve hayvancılıkla ilgili söz varlığı ele alınmıştır. Tarihî Türk lehçelerinin metinlerinde bulunun hayvancılık terimlerine de değinilmiştir. Makalede terimler, türlerine ve kullanım alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Tanımları verilen terimlerin cümle örneklerine de yer verilmiştir (İlhan ve Şenel 2008: 259-277).

Tekin, Feridun ve Cantürk, Samet (2019), Giresun ve Yöresi Söz Varlığında Hayvan Adları ve Hayvancılık Kavram Alanı, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 9/3: 451-467. Bu çalışmada hayvan adları ve hayvancılık terimlerine *Giresun ve Yöresi Ağız Sözlüğü* adlı eser kaynaklık etmiştir. Tespit edilen adlar ve terimler “hayvan türleri, hayvanlarla ilgili eşyalar, hayvan beslenmesiyle ilgili söz varlığı” vb. başlıklar altında incelenmiştir. Terimlerin kısaca tanımları da ifade edilmiştir.

Hünerli, Bülent (2022), Mihail Çakir'in Gagauzca-Rumence Sözlüğünde Geçen Hayvan Adları ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, 4/1: 67-80. Bu çalışmada adı geçen sözlükte hayvan adları ve hayvancılıkla ilgili terimler ele alınmıştır. Makalede, sözlükte geçen hayvan adları ve hayvancılıkla ilgili terimlerin tanımları verilmiştir. Gagauzlar ve sözlüğün yazarı Mihail Çakir hakkında bilgilere de yer almaktadır. Sözlükte geçen 144 sözcüğün hayvan adları ve hayvancılıkla ilgili terimler olduğu belirtilmiştir (Bülent 2022: 67-80).

Hayvan Adları İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Yüksek Lisans Tezleri:

Alagöz, Ebru (2011), Eski Kıpçak Türkçesinde Hayvan Adları ve Kavram Alanı, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bu çalışmada Kıpçak Türkçesi ve Kıpçak Türkçesi eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Hayvan adları biyolojik türlerine göre sınıflandırılmıştır. Terimler, hayvanlarla ilgili topluluk, hastalık, yemek adları ve yaşam alanlarına ilişkin adlar başlığı altında tanımlarıyla birlikte açıklanmıştır. Makalede terimlerin yabancı dillere göre dağılımı tabloda gösterilmiştir. Tezin sonuna sözlük eklenmiştir (Alagöz 2011: 1-247).

Can, Feray (2015), VIII-XIII. Yüzyıllar Arası Türkçe Eserlerde Hayvan Adları, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bu çalışmada Eski Türkçe dönemine (Köktürk, Uygur, Karahanlı) ait eserler taranarak tespit edilen hayvan

adlarının o dönem edebiyata ve kültüre etkisi değerlendirilmiştir. İlk bölümde sözlüklerde hayvanın tanımı yapılarak Türk kültüründe hayvanın yeri ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde hayvan adları “vahşi ve yırtıcı hayvanlar, evcil hayvanlar, sürüngenler, mitolojik hayvanlar vb.” şeklinde tanımları verilerek sınıflandırılmıştır. Çalışmanın sonunda hayvanların hangi dönem eserlerinde yer aldığı tabloda gösterilmiştir (Can 2015: 1-345).

Özbay, Bilge (2020), *Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Hayvan Adları, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bu çalışmada *Kırgız Türkçesi Sözlüğü* ve *Türkçe Sözlük* esas alınarak elde edilen hayvan adlarının Kırgız Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde ortak ve farklı yönleri ele alınmıştır. Çalışmada Kırgızların tarihi, kültürü ve dili hakkında bilgi verilerek hayvan adları biyolojik türlerine (omurgalı, omurgasız, sürüngen vb.) göre sınıflandırılmıştır. Hayvan adlarının biyolojik türü belirtilerek tanımları ifade edilmiştir. Kırgız Türkçesinde ve Türkiye Türkçesindeki hayvan adlarının benzerlikleri ve farklılıkları (her iki lehçede fonetik ve semantik açıdan aynı olanlar, fonetik bakımından aynı, semantik bakımından farklı olanlar vb.) tablolar içerisinde gösterilmiştir (Özbay 2020: 1-94).

Çakır, Selin (2021), *Altay Türkçesinde Hayvan Adları, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bu çalışmada Altay Türkleri ve Altay Türkçesinden bahsedilerek Altay Türkçesinde bulunan hayvan adlarının türlere göre tasnifi yapılmıştır. Tespit edilen hayvan adları “ses ve anlam bakımından aynı olanlar, ses bakımından aynı olan anlamı farklı olan ve ses değişikliği sebebiyle ses yapısı farklı, anlamı aynı olan adlar” şeklinde de tabloda gösterilmiştir. Tezde tanımları verilen hayvan adlarının Eski Türkçedeki, Türkiye Türkçesindeki ve yer yer tarihî Türk lehçesinin metinlerindeki biçim ve tanımlarına değinilerek etimolojileri hakkında da bilgi verilmiştir (Çakır 2021: 1-136).

Derdiyok, Mislina (2022), *Ali Şir Nevâyî’nin Türkçe Divanlarında Hayvan Adları, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Dört bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde Çağatay tarihi, adı, Türkçesi, edebiyatı ve bu dönemin şairleri ve eserleri hakkında açıklamalar yapılmıştır. İkinci bölümde edebî sanatlardan (metafor, metafor türleri, teşhis vb.) bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde Nevâyî’nin Türkçe Divanlarında bulunan hayvan adlarının semantik özellikleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu bölümde şiirlerde hayvan adlarının ifade ettiği simgesel özellikleri de ele alınmıştır. Gerektiğinde ise hayvan adlarının tarihî Türk lehçelerindeki biçimleri ve tanımlarına da yer verilmiştir (Derdiyok 2022: 1-446).

Güleçoğlu, Merve (2022), *Derleme Sözlüğü’nde Hayvan Adlarının Söz Varlığı, Gaziantep Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bu çalışmada Türk dili ve kültüründe hayvanın yeri ve önemi üzerinde durularak hayvan adları semantik olarak tasnif edilmiştir. *Derleme Sözlüğü’nden* elde edilen hayvan adları yapılarına (basit, türemiş, birleşik) göre sınıflandırılmıştır. Hayvan adları zoolojiye göre de tasnif edilmiştir (Güleçoğlu 2022: 1-285).

Doktora Tezleri:

Perçin Bostan, Başak (2023), *Pallas’ın Zoographia Rosso-Asiatica’ında Türkçe ve Moğolca Hayvan Adları, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Bu çalışmada adı geçen eserde Rus coğrafyasından derlenen hayvan adlarından Türk ve Moğollarla ilgili olanların incelenerek değerlendirilmesi ele alınır. Tezde sözlüğün yazarı Peter Simon Pallas’ın hayatı, eserleri hakkında ve hayvan adları ile ilgili yapılan çalışmalar ifade edilmiştir. Pallas’ın derleyerek tespit ettiği hayvan adları türlerine göre

sınıflandırılmıştır. Çalışmada hayvan adlarının tanımları yapılarak tarihî Türk lehçelerinde ve çağdaş Türk lehçelerindeki biçim ve karşılıklarına da yer verilmiştir. Terimlerin etimolojileri hakkında açıklamalarda bulunulmuştur (Perçin Bostan 2023: 1-723).

Makaleler:

Karakuş, İdris (1997), Türkçe Ad Bilim (Onomastik)'de Hayvan Adları, Erdem, 9/27: 1143-1152. Bu çalışmada Türk kültüründe hayvan ve hayvancılığın öneminden bahsedilerek hayvanların adlandırılmasında kullanılan özellikler üzerinde durulmuştur. Makalede hayvanların “rengine, huyuna, sahibine, yaşına, cins ve cinsiyetine, fiziksel özelliklerine” göre adlandırılma yapıldığı belirtilmiştir. Hayvan adlarının toponimlerde ve etnonimlerdeki kullanımlarına örnekler verilerek destan, mani ve türkülerde hayvan adlarından da bahsedilmiştir (İdris 1997: 1143-1152).

Tokyürek, Hacer (2013), Eski Uygurca Hayvan Adları, TÜBAR-Türklük Birimi Araştırmaları, 33: 221-281. Bu çalışmada Eski Uygurlarda, Budizm ve Maniheizm’de hayvanın öneminden ve kültüründen bahsedilerek Eski Uygurca hayvan adları üzerinde durulmuştur. Makaledeki hayvan adları türlerine göre tasnif edilmiştir. Bu sözcükler yeri geldiğinde Budizmde ve Maniheizmde veya başka Uygur metinlerinde ifade ettikleri anlamlar açısından değerlendirilmiştir. Hayvan adlarının dinî ve simgesel anlam taşıdığı vurgulanarak tanımlarına ve kullanımlarına yer verilmiştir (Tokyürek 2013: 221-281).

Bekar, Beytullah (2016), Kırgız Atasözlerinde Geçen Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme, Journal of Turkish Language and Literature, 2/2: 19-38. Bu çalışmada Kırgız atasözlerinde geçen hayvan adlarının ve bunların Türk dünyası ile ilgili olan ortaklığının tespit edilmesi ele alınmıştır. Makalede DLT’de geçen hayvan adlarıyla ilgili atasözleri listelenmiştir. Kırgız atasözlerinde bulunan “at, it, kuş, töö (deve), börü” hayvan adlarıyla ilgili atasözleri örnekleriyle açıklanmıştır. Türk Dünyası ile ilgili ortak atasözleri de sıralanmıştır (Bekar 2016: 19-38).

Acar, Ergün (2017), Sinop ve Yöresi Ağzlarında Hayvan Adları, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1/1: 29-43. Bu çalışmada hem derleme yöntemi hem de yazılı kaynaklardan hareketle Sinop ve yöresinde tespit edilen hayvan adları üzerinde durulmuştur. Hayvan adları türlerine göre tasnif edilerek tablo içerisinde tanımlarıyla gösterilmiştir. Hayvanlarda adlandırmaların “fiziksel özelliklerine, renk adlarına, benzetme yöntemine, ses özelliklerine, huy özelliklerine vb.” şekilde yapıldığı ifade edilmiştir (Ergün 2017: 29-43).

Kaplankıran, Dilek (2017), Kavram Alanları Açısından Kazak Türkçesinde ‘Tört Tülik’ Kapsamında Yer Alan Hayvan Adları, TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 5/9: 38-58. Bu çalışmada Kazaklarda ‘tört tülik’ (at, koyun, deve, keçi, sığır) adı verilen hayvanlarla ilgili söz varlığı ele alınmıştır. Makalede *Tört tülik* içerisinde yer alan hayvan adlarının Kazak atasözlerinde ifade ettiği simgelere (deve-zenginlik) yer verilmiştir. Kazak Türkçesinde renk adları kullanılarak hayvan türüne ait bir adın oluştuğu örneklerle ifade edilmiştir. Hayvanların fiziksel özelliklerine ve davranış biçimlerine göre bir adlandırma sisteminin tasnifi yapılarak başlıklar altında (hayvanın karakterinden, donundan, yürüme şekillerinden vb. hareketle verilen adlar) hayvan adları açıklanmıştır (Kaplankıran 2017: 38-58).

Tokay, Yaşar (2018), Kitâbu Gülistân Bi’t-Türkî’de Hayvan Adlarının Metaforik Kullanımları, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 3/1, 31-52. Bu çalışmada *Kitâbu Gülistân Bi’t-Türkî*’de geçen hayvan adlarının metaforik değerlendirilmesi yapılmıştır. Makalede dilbilimsel açıdan metaforun tanımı yapılarak detaylı bir bilgi verilmiştir. *Arslan, böri/kurt, bülbül* vb. gibi hayvan adları cümle örnekleriyle birlikte ifade edilmiştir (Yaşar 2018: 31-52).

Altuntaş, Ali Fuat (2019). *Artvin İlinin Şavşat İlçesinde Kullanılan Hayvan Adları Üzerine Bir Deneme*, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 6: 37-52. Derleme yöntemine dayalı olan bu çalışmada hayvan adlarının tespiti ve fonetik özellikleri üzerinde durulmuştur. Bölgede yaşayanlar tarafından en çok bilinen terimlerin çalışmaya dahil edildiği belirtilmiştir. Makalede Şavşat’ın coğrafi özelliklerinden de bahsedilmiştir (Altuntaş 2019: 37-52).

Dağlı, Hacı (2019), *Gagavuz Türkçesinde Hayvan Adları ve Fonetik Görünümleri Üzerine Bir Araştırma*, *Takvim-i Vekayi*, 7/2, 23-29. Bu çalışmada N. A. Baskakov’un *Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü* adlı eserden 208 hayvan adının tespit edilmesi ve incelenmesi üzerinde durulmuştur. Tespit edilen sözcükler, ses bilgisi açısından değerlendirilmiştir. Makalede Gagavuz Türkçesinin özelliklerine de yer verilmiştir (Hacı 2019: 23-29).

Özden, Muharrem (2019), *Dîvânü Lügati’t-Türk’te Bulunan Hayvan Adlarının Derleme Sözlüğündeki İzleri*, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/2, 1479-1502. Bu çalışmada Dîvânü Lügati’t-Türk’te bulunan hayvan adlarının Anadolu ağzlarındaki izleri DS üzerinden hareketle tespit edilmeye çalışılmıştır. Makalede öncelikle DLT’de yer alan hayvan adları türlerine göre sınıflandırılarak (büyükbaş, küçükbaş, av hayvanları vb.) tanımları verilmiştir. DLT’de ve DS’de ortak hayvan adları da tanımlarıyla birlikte açıklanmıştır (Özden 2019: 1479-1502).

Uyanık, Ayşe Sema (2019), *Muhakemetü’l-Lugateyn’de Hayvan Adları*, *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5/11: 454-465. Bu makalede adı geçen eserde hayvan adları tespit edilerek tasnif edilmiştir. Çalışmada hayvan adlarının “kuş adları ve at adları” olarak iki başlık altında tanımları verilmiştir. Tespit edilen hayvan adları “anlamlarını koruyanlar, yeni anlam kazananlar ve anlamları değişenler” olarak da kısaca sınıflandırılmıştır (Ayşe Sema 2019: 454-465).

Badarç, Bayarsayhan ve Koçoğlu Gündoğdu, Vildan (2020), *Sengel Tuvalarının Söz Varlığında Küçük ve Büyük Baş Bazı Hayvan Adları Üzerine*, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 20/2: 429-446. Bu çalışmada Sengel Tuvalarının nüfusları, yaşadıkları coğrafya ve kültürleri hakkında kısaca bilgi verilerek hayvancılıkla ilgili terimleri üzerinde durulmuştur. Makalede hayvan adlarının tanımları, açıklamaları yapılarak etimolojileri de ifade edilmiştir (Badarç ve Koçoğlu Gündoğdu).

Balcı, Şima Doğan (2020), *P. S. Pallas’ın “Zoographia Rosso-Asiatica” Adlı Eserinde Hakas Ağzlarına Ait Hayvan Adları*, *Türkbilig*, 39: 29-50. Bu çalışmada öncelikle Hakas Türklerinden, P. S. Pallas’ın hayatından ve bu çalışmanın dayandığı sözlüğünden bahsedilmiştir. Makaleye kaynak olan *Zoographia Rosso-Asiatica* adlı sözcüğün Türk lehçe ve ağzından örneklere kaynaklık ettiği vurgulanmıştır. Hakas ağzlarına ait malzemedan bahsedilerek sözlükte geçen hayvan adları bir tablo içerisinde sunulmuştur (Balcı 2020: 29-50).

Beşen Delice, Tuna (2020), *Azerbaycan Türkçesi Söz Varlığında Hayvan Adlarına Yüklenen Adlar*, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 22/2, 425-466. Bu çalışmada hayvan adlarının semantik olarak incelenmesi Azerbaycan Türkçesinin açıklamalı sözlükleri ile atasözleri ve deyimler sözlüklerinden hareketle yapılmıştır. Tespit edilen hayvan adları içerdikleri anlamların değerlerine göre (olumlu, olumsuz) sınıflandırılmıştır. Tanımları ve açıklamaları yapılan hayvan adları için cümle örneklerine de yer verilmiştir (Beşen Delice 2020: 425-466).

Elbir, Bilal ve Yorulmaz Kahve, Merve (2020), *Tırsî Dîvân’ında Hayvan Adlarının Kullanımı*, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 18: 230-267. Bu çalışmada *Tırsî Dîvân*’ından tespit edilen 282 hayvan adları üzerinde durulmuştur. Makalede incelenen hayvan

adları biyolojik türlerine göre sınıflandırılmıştır. Hayvan adlarının tanımları yapılarak sembolik anlamları da açıklanmıştır (Elbir ve Yorulmaz Kahve 2020: 230-267).

Bayrak, Selin (2020), Kırım Tatar Türkçesinde Eski Türkçe ile Ortaklaşan Hayvan Adları Üzerine, Türkiyat Mecmuası, 30/2: 395-409. Bu çalışmada Kırım Tatar Türkçesindeki hayvan adları ele alınmıştır. Hayvan adları, Kırım Tatar Türkçesinde ve Eski Türkçede her bakımdan aynı kalan ve Eski Türkçeden Kırım Tatar Türkçesine fonetik açıdan değişen şekilde sınıflandırılmıştır. Sözcüklerin etimolojilerine yer verilerek Clauson'un etimolojik sözlüğünden yararlanıldığı vurgulanmıştır (Bayrak 2020: 395-409).

Özcan Devrez, Ceyda (2020), Eski Uygurca Sonrası Orta Asya Türkçesinin Söz Varlığı İçerisinde Hayvan Adları, International Journal of Old Uyghur Studies, 2/2, 177-210. Bu çalışmada Türk dilinin tarihî lehçe metinlerinden (Karahanlı, Harezmi, Kıpçak, Çağatay Dönemi eserleri) taranarak elde edilen hayvan adları üzerinde durulmuştur. Arapça, Farsça kökenli hayvan adları çalışmaya dahil edilmemiştir. Tespit edilen her bir sözcüğün tanımlarıyla birlikte geçtiği cümle örneklerine de yer verilmiştir (Özcan Devrez 2020: 177-210).

Özkan, Adem Serhat (2020), Kıyasü'l-Enbiyâ'da Hayvan Adları, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5/1: 127-141. Bu çalışmada adı geçen eserdeki hayvan adları incelenmiştir. Hayvan adlarının kullanımına göre sınıflandırılması yapılarak uygun başlıklar altında tanımları açıklanmıştır. Sözcüklerin tarihî lehçe metinlerindeki biçimlerine de yer verilmiştir (Özkan 2020: 127-141).

Korkmaz, Abdulkadir (2021), Şeyhî'nin Eserlerinde Hayvan Adları, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 71: 123-162. Bu çalışmada Şeyhî'nin *Harnâme*, *Hüsrev ü Şirin* ile *Dîvân*'ında geçen hayvan adları tespit edilerek kullanımları üzerinde durulmuştur. Eserlerdeki hayvan adları türlerine göre sınıflandırılmıştır. Her bir hayvan adının tanımı yapılarak geçtiği beyitler belirtilmiştir (Korkmaz 2021: 123-162).

Çimen, Feyza (2022), Kul Mesûd ile Molla Muhammed Timur'un Kelile ve Dimne'lerinin Hayvan Adları Bakımından Karşılaştırılması, Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 8: 856-863. Bu makalede *Kelile ve Dimne*'nin iki farklı tercümede bulunan hayvan adları ele alınmıştır. Çalışmada Kul Mesûd ile Molla Muhammed Timur'un *Kelile ve Dimne* tercümelerinde bulunan hayvan adlarının birbirlerinden farklı olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada her iki yazarın *Kelile ve Dimne* tercümelerine dair bilgi verilmiştir. Hayvan adlarının karakter, sembolik ve biçim açısından karşılaştırılması yapılarak tabloda gösterilmiştir (Çimen 2022: 1479-1502).

Sır Dünder, Ayşe Nur (2021), Kütahya ve Yöresi Ağızları Söz Varlığında Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 71: 15-47. Bu çalışmada, Tuncer Gülensoy'un *Kütahya ve Yöresi Ağızları* adlı çalışması ile bu il ve yöre ağızları üzerinde yapılan araştırmalardan hareketle elde edilen hayvan adlarının tespiti üzerinde durulmuştur. Makalede hayvan adları kuşlarla, yük ve binek hayvanlarıyla, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarla ilgili vb. başlıklar şeklinde sınıflandırılarak incelenmiştir. Hayvan adlarının tanımları ve tarihî lehçelerdeki farklı biçimlerine de yer verilmiştir (Sır Dünder 2021: 15-47).

Alyılmaz, Saffet (2022), Azerbaycan Türkçesinde Hayvan Yavru Adları, Türkbilig, 44: 111-119. Bu çalışmada Azerbaycan Türkçesindeki yavru adları ele alınmıştır. Yavru adlarının Eski Türkçe ve Anadolu ağızlarındaki görünüm ve biçimlerine de yer verilmiştir. Makalede yavru adları "at / eşek, manda / inek / deve / keçi ve koyun/ köpek ve tavuk yavrusu" başlıkları altında incelenmiştir. Sözcüklerin tanımları verilerek etimolojileri ile fonetik hadiselerine de açıklanmıştır (Alyılmaz 2022: 111-119).

Bolat, Özge Hazal (2022), *Çağatay Türkçesinde Hayvan Adları*, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 7/1: 75-107. Bu makalede Suat Ünlü’nün *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*’nden hareketle tespit edilen hayvan adları üzerinde durulmuştur. Hayvan adları semantik ve etimolojik açıdan değerlendirilmiştir. Sözcüklerin kökenlerine dair bilgiler verilmiştir (Bolat 2022: 75-107).

Özkan Kurt, Fatma (2022), *Türkçede Hayvan Adlarının Metaforik Kullanımları*, Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 8: 273-294. Bu çalışmada “İnsanın davranışı hayvanın davranışındır” önermesinden hareketle hayvan adlarının dildeki mecazi anlamları ele alınmıştır. Makalede “metafor kavramı” ve “büyük varlık zinciri metaforu” gibi kuramsal çerçeveye ilgili konular hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Hayvan adları insanlar için ifade ettikleri anlamlar üzerinden sınıflandırılarak bazı başlıklar altında (olumlu değer, olumsuz değer, nötr ifade eden vb.) değerlendirilmiştir (Özkan Kurt 2022: 273-294).

Varoğlu, Gonca (2022), *Hayvan Adları İçeren Türkçe-Japonca Benzetmeler ve Ansiklopedik Anlam Açısından Bir Bakış*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi, 53/2, 65-79. Bu çalışmada Türkçe ve Japonca hayvan adlarına dayalı benzetmelerin semantik olarak karşılaştırılması üzerinde durulmuştur. Örnek için 53 Türkçe, 30 Japonca benzetme kullanılmıştır. Araştırmada baz alınan Türkçe ve Japonca sözcükler iki ayrı tabloda gösterilmiştir. Semantik olarak karşılaştırılan benzetmeler “aynı hayvan adı benzer anlam, aynı hayvan adı farklı anlam, aynı hayvan adı hem benzer hem farklı, farklı hayvan adı benzer anlam, farklı hayvan adı farklı hayvan” başlıkları altında incelenmiştir.

Yüceol Özezen, Muna (2022), *Türkçede Hayvan Adları 2: Türkçe Sözlük’teki Temel Sözlükbirimler Bağlamında Hayvan Adlarının Yananlamsal-Çağrışımsal Göndermeleri*, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature, 8/1: 247-289. Bu çalışmada *Türkçe Sözlük*’te hayvan adı geçen ama ifade ettiği hayvan adı veya sıfatı olmayan sözlükbirimler değerlendirilmiştir. Makalede bunun için 961 sözlükbirimin yer aldığı vurgulanmıştır. Hayvan adları “insana, mesleğe, gök cismine, çevreye, yemeğe, renge, tabiat olaylarına, herhangi bir ölçüye, araç-gerece” vb. gibi pek çok şeye gönderme yapan hayvan adlarını bu şekilde sınıflandırılmıştır (Yüceol Özezen 2022: 247-289).

Hayvan Adları İle İlgili Yapılan Çalışmaların Listesi-Yüksek Lisans Tezleri:

Bozkaplan, Şerif Ali (1986), *Türkiye Ağızlarındaki Hayvan Adlarının Sistematiği*, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kurukafa, Vedat (1998), *Türk Halk Edebiyatı Türlerinde Hayvan Adlarının Geçtiği Sözlerin Tespit, Tasnif, Tahlil ve Tasviri*, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Berbercan, Mehmet Turgut (2008), *Babur’un Hatıratında Geçen Hayvan Adları ve Bunların Türk Dili Açısından Değerlendirilmesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Düşmez, Ömer Anıl (2014), *Türk Atasözlerinde Geçen Hayvan Adlarına Göre Kavram Profilleri*, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Mirzabayov, Azar (2019), *Azerbaycan Türkçesi ile Eski Anadolu Türkçesindeki Hayvan Adlarının Karşılaştırılması*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Borazan, Şeyma (2020), *Tarama Sözlüğü ile Oğuz Grubu Türk Dillerinde Bitki ve Hayvan Adlarının Karşılaştırılması*, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Bulut, Özge (2020), *Dil ve Kültür Bağlamında Almanca ve Türkçede Hayvan Adları İçeren Atasözleri*, Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Dağlı, Hacı (2020), *Hayvan Adlarıyla Kurulan Azerbaycan Atasözlerinin Sözdizimsel Açından İncelenmesi*, Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kurucu, Arzu (2020), *Türkiye ve Kosova'da Kullanılan Atasözlerinde Hayvan Adları*, Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Madadi Dehcheshmen, Sahar (2021), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türkçe-Farsça Hayvan Adları İçeren Deyim ve Atasözlerinde Dilsel ve Kültürel Benzerlikler*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Makaleler:

Buran, Ahmet (1992), “Yunusta Hayvan Adları ve Fonksiyonları”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 80: 167-194.

Büyükkutlu, Yılmaz (2002), “Rusça ve Türkçedeki Hayvan Adlarının Kelime Anlamı Bakımından İncelenmesi”, *Ucheniye Zapiski TNU*.

Sezer, Özyaşamış Şakar (2006), “Takma Ad veya Lakap Olarak Kullanılan Bazı Hayvan Adları”, *Türk Kültürü Dergisi*, 44/515-516: 107-115.

Abik, A. Deniz (2009), “Kutadgu Biligde Hayvan Adları”, *Journal of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 33/1: 1-32.

Sağlık Şahin, Gürcü Selcan (2009), “Türkmen Türkçesinde Hayvan Adlarının Olumsuz Anlamda Kullanımları Üzerine”, *ACTA TURCICA*, 2/1: 16-27.

Karpuz, Hacı Ömer ve Zeliha Gaddar (2012), “Süheyl ü Nevbahâr da Hayvan Adları”, *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 4: 58-83.

Karahan, Akartürk (2013), “Codex Cumanicusta Hayvan Adları”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/1: 1839-1865.

Ergene, Oğuz (2014), “Türkiye Türkçesinin Söz Varlığında Hayvan Adlarının Organ Adlarıyla ya da Vücut Bölümlerine İlişkin Adlarla Oluşturduğu Deyim Aktarması Örnekleri”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/6: 319-365.

Gül, Meltem (2015), “Dîvânü Lugâti't-Türk'teki Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme”, *İdil Journal of Art and Language*, 4/15: 1-24.

Güneş, Sadriye (2017), “Hayvan Adları İçeren ve İnsanı Niteleyen İtalyanca ve Türkçe Metaforlar Üzerine Bir İnceleme”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16/4: 1102-1118.

Pekacar, Bekir Yavuz (2017), “Dîvânü Lugâti't-Türk'te Geçen Hayvan Adlarının Saha Türkçesindeki Hayvan Adlarıyla Karşılaştırılması”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 13/3: 186-198.

Yılmaz, Hayati (2017), “Mahdum Kulu Divanında Hayvan Adları”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 14/1: 99-12.

Efe, Kürşat (2018), “Eski Türkçe Döneminde Hayvan Türlerinin Adlandırılması”, *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, 6/4: 329-352.

Soydan, Serpil (2018), “Memlük-Kıpçak Türkçesine Ait Dört Sözlük ve Gramer Eserlerinde Hayvan Adları Üzerine Değerlendirme”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13/12: 377-397.

Kuyma, Erol (2018), “Senglâh’ta Renk Adları ile Kullanılan Hayvan Adları”, *Journal of Turkish Studies*, 13/15: 305-321.

Özden, Muharrem (2019), “Codex Cumanicus’ta Bulunan Hayvan Adlarının Günümüz Anadolu Ağızlarındaki İzleri”, *The Journal of Academic Social Science*, 87: 81-96.

Bulut, Serdar (2019), “Gümüşhane İli ve Yöresi Ağızlarında Hayvan Adlarıyla İlgili Söz Varlığı”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,

Murad, Sibel (2019), “Kadı Burhaneddin ve Nesimî’nin Şiirlerinde Geçen Bitki Adları ve Hayvan Adları Üzerine”, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 5/2: 194-206.

Daşman, Ali (2020), “Kırgızca-Türkçe Yaban Hayvan Adları Sözlükçe Denemesi”, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*.

Kalkan, Nigar (2020), “Başkurt Türkçesinde Hayvan Adlarıyla İlgili Aktarmalar”, *İDİL Sanat ve Dil Dergisi*, 66: 330-364.

Özden, Muharrem (2020), “Eski Oğuz Türkçesinde Kullanılan Hayvan Adlarının Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Durumları”, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 8/20: 44-74.

Çebi, İhsan Sabri (2021), “Ahmed-i Dai’nin Kitabü’t-Ta’bir’inde Geçen Hayvan Adları ve Esere Göre Rüya Tabirindeki Yorumları”, *Gazi Türkiyat*,

Sönmezler Duran, Özge (2021), “Codex Cumanicus’un Söz Varlığında Bulunan Hayvan Adlarının Kazak-Tatar Türkçesindeki Durumu Üzerine Bir İnceleme”, *Journal of International Social Research*,

Yüceol Özezen, Muna (2021), “Türkçede Hayvan Adları 1: Türkçe Sözlük’teki Temel Sözlükbirimler Bağlamında Türkçenin Hayvan Evreni”, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literatura*, 7/4: 1439-1475.

Bildiriler:

Bozkaplan, Şerif Ali (1996), “Türkiye Türkçesindeki Ehlî Olmayan Hayvan Adlarının Sistematiği”, 3. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 23-27 Eylül 1996.

Mert, Osman (2007), “Kazak Türkçesinde Hayvan Adlarıyla Kurulan Atasözleri”, 21-23 Mayıs 2007 *Kazakistan ve Türkiye’nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu*.

İmdat, Demir (2010), “Yunus Emre’nin Eserlerinde Hayvan Adları”, 06-08 Ekim 2010 X. *Uluslararası Yunus Emre Bilgi Şöleni*.

Yazıcı Ersoy, Habibe (2016), “Başkurt Halk Destanlarındaki Hayvan Adları ve Başkurt Kültür Dünyasındaki Yeri”, XXI. *Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu ve Karma Türk Sanatları Sergisi*, Üsküp Makedonya, 06-10 Mayıs 2016.

Arslan, Mustafa., Bulut, Esra ve Şalvarcı, Simge (2018), “Beyşehir Yer adlarında Kullanılan Hayvan Adları”, *III. INES Education and Social Science Congress, 28-01 Nisan-Mayıs 2018*.

Karadağ Toprak, Fatoş (2018), “Tuva Atasözlerinde Geçen Hayvan Adlarına Dair Söz Varlığı İncelemesi”, *5. Uluslararası Filoloji Sempozyumu, 25-27 Ekim 2018*.

İnayet, Alimcan (2018), “Uygur Atasözlerinde Geçen Hayvan Adları Üzerine”, *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 17-19 Ekim 2018*.

Özden, Muharrem (2018), “Trakya Ağızlarında Kullanılan Hayvan Adları Üzerine Yapılmış Genel Bir Sınıflandırma Çalışması”, *III. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu, 12-14 Nisan 2018*.

Yener, Mustafa Levent (2018), “Kutadgu Biligdeki Hayvan Adları ve Türklerde Hayvan Sembolizmi”, *YTSAM Atabet’ü-l Hakayık ve İlk Dönem İslami Eserler Sempozyumu, 28-30 Mayıs 2018*.

Yıldırım, Ali (2018), “Niyazi-i Mısri Divanında Geçen Hayvan Adlarının Sembolik Değerleri Üzerine”, *5. Niyazi-i Mısri el-Malati Uluslararası Sempozyumu, 06-07 Aralık 2018*.

Biray, Nergis (2019), “Kazak Türkçesindeki Birleşik Yapılı Hayvan Adları-Yapı ve Anlam Bakımından”, *8. Uluslararası Altay Toplulukları Sempozyumu (Hayvancılık ve Tarım), 19-23 Ağustos 2019*.

Özavşar, Resul (2020), “Atasözlerinde Hayvan Adlarıyla İlgili Metaforlar”, *2. Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu, 25 Kasım 2020*.

Yorulmaz Kahve, Merve (2022), “Balkanlardaki Türk Atasözlerinde Kullanılan Hayvan Adlarının Duygu Değerleri Üzerine”, *VIII. International Congress of Teaching Turkish as a Foreign Language: Balkan Geography and Turcology, 15-16 Eylül 2022*.

Turan, Melike Sultan (2023), “Garib-nâme’de Hayvan Adları ve Kavram Alanı”, *Cumhuriyetin 100. Yılında Uluslararası Tarih, Kültür, Dil ve Sanat Bağlamında Bitlis Sempozyumu*.

Kitap Bölümü

Küçük, Salim (2020), “Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Evcil ve Vahşi Hayvanlara Yüklenen Duygu Değerleri ve Önemi”, Mangır, Mediha ve Şen, Serkan (Ed.), Doç. Dr. İlknur Mangır Karagöz Anıt Kitabı, İstanbul: Kesit Yayınları., 119-141.

Tarım Terimleri İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Yüksek Lisans Tezleri:

Okçu, Cemal (2015). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Derlenmiş Tarım Sözcükleri, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bu çalışmada *Derleme Sözlüğü*’ndeki tarım sözcükleri üzerinde durulmuştur. Sözlükte geçen tarım terimleri, tarım aletleri, ürünleri, tarım işi, hasat ve harman, tarım yapılan yer, tarım ölçüleri, tarım yapan kişiler, gübre, sulama, ürünlerin depolandığı yer, zaman vb. gibi başlıklar şeklinde sınıflandırılmıştır. Tezde tarımla ilgili terimlerin yalnızca tanımları verilmiştir. DS’de olmayan tarım sözcükleri ise Anadolu ağzlarıyla ilgili yapılmış çalışmalardan hareketle, çalışmaya eklenmiştir (Okçu 2015: 1-144).

Doktora Tezleri:

Gül, Bülent (2004). Eski Türk Tarım Terimleri, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İki bölümden oluşan bu çalışmanın ilk

bölümünde Türklerin yayılmaları ve yaşam alanlarından bahsedilerek Türklerde tarım; Çin, Bizans ve Geç Batı kaynaklarına göre, Arap ve Fars kaynaklarına göre ele alınmıştır. Budist, Maniheizt Türk çevresi, Karahanlı Dönemi, Harezm ve Kuman Kıpçak çevresi vb. tarihî dönemleri içine alan Türk kaynaklarına göre de tarım konusu irdelenmiştir. İkinci bölümde ise Türk tarım terimleri; “eylemler, özneler, yer, zaman, araçlar, ürünler, tarımsal ürünler, ölçüler ve gübreleme” başlıkları altında incelenmiştir. Her bir terimin çeşitli kaynaklara göre tanımları verilerek, çağdaş lehçelerdeki biçimleri de eklenmiştir. Etimolojileri hakkında açıklamalar yapılmıştır (Gül 2004: 1-386).

Makaleler:

Bayram, Yavuz (2007), Divan Şiirinde Tarımsal Ürünler, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Özel Sayı: 81-96. Bu makalede 26 Türkçe divanın incelendiği ve 19 değişik tarımsal ürünün tespit edildiği ifade edilmiştir. Makalede şiirsel yaklaşımda divan şairlerinin şiirlerinde geçen bir tarımsal ürünün bitkisel niteliklerini kesinlikle göz ardı etmediği vurgusu yapılmıştır. Çalışma, daha çok tarımsal ürünlerin edebî yorumuyla ilgilidir (Bayram 2007:81, 82).

Demiroğlu, Hasan (2011), İtil Bulgarlarında Tarım Aletleri, İstem, 9/18, 49-63. Bu makalede İtil Bulgarlarının tarihi, yaşadığı coğrafya ve kültürü hakkında bilgi verilerek tarım aletleri ve tarım alet adları ile ilgili bilgi verilmiştir. Tarım aletlerinin fiziksel özelliklerinden de bahsedilmiş, tarım alet adları kullanımlarına göre sınıflandırılmıştır (Demiroğlu 2011: 49-63).

Yıldırım, Talip ve Çiftçi, Musa (2012), Dîvânü Lugâti’t-Türk’te Yer Alan Alet-Eşya Adları, Turkish Studies, 7/2:1229-1249. Bu makalede tarım terminolojisi müstakil olarak yer almamaktadır, ancak makalede “müzikle ilgili alet adları”, “inşaatla ilgili alet adları” vb. alt başlıklarla beraber “tarımla ilgili alet-eşya adları” başlığı da bulunmaktadır. Tespit edilen terimler madde başı olarak tanımlarıyla eklenmiştir. Terimlerin anlamları ve etimolojilerine dair bilgiler olmakla beraber, tarihî lehçelerdeki tespitlerinden de bahsedilmiştir (Yıldırım ve Çiftçi 2012: 1229-1249).

Gül, Bülent (2016), Eski Türkçe tarıyıcı “Tarımcı, Ekinci” Adı Üzerine, Türkbilig, 32: 85-96. Bu çalışmada tarımla uğraşanlar için kullandıkları adlar ve ekseriyetle “tarımcı, ekinci; çiftçi” anlamında kullanılan *tarıyıcı* sözü ele alınmıştır. Sözcüğün anlamdaşları ve değişik biçimleri Türk dilinin tarihî metinlerinden örnekler verilerek değerlendirilmiştir. Çalışmada sözcüğün çağdaş Türk lehçelerindeki durumlarına da yer verilmiştir (Gül 2016: 85-96).

Korkut, Gizem (2019), Tarama Sözlüğü’nde Geçen Tarım Adları, International Journal of Language Academy, 7/2: 165-180. Bu çalışmada *Tarama Sözlüğü*’nden tespit edilen tarım terimleri “tarım ile ilgili eylemler, tarım ile ilgili meslek adları, tarım ile ilgili yer adları, tarım yapılan alanlar, tarım ile ilgili araç-gereç adları, tarımla ilgili zaman adları ve tarım ürünleri vb.” başlıkları altında sınıflandırılarak tanımları ifade edilmiştir. Bazı terimlerin etimolojileri hakkındaki görüşlere de yer verilmiştir (Korkut 2019: 165-180).

Yastı, Mehmet (2019), Derleme Sözlüğü’nde Geçen “Saban” İle İlgili Kelimeler, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 47: 23-40. Bu çalışmada öncelikle saban kelimesinin etimolojisi hakkındaki görüşler belirtilmiştir. Sözcüğün Köktürk, Uygur, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi metinlerindeki biçimleri, tanımları ve kullanımları örneklerle açıklanmıştır. Çağdaş lehçelerde “saban aleti” için kullanılan isimler de tabloda gösterilmiştir (Yastı 2019: 23-40).

Kaya, Muhammet (2022), Eski Türkçe Tarım Terimlerinin Anadolu Ağzlarındaki Durumu, Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 6/1: 1460-1486. Bu makaledeki tarım terimleri “Eski

Türkçedeki haliyle doğrudan Anadolu ağızlarında kullanılan tarım terimleri ve Eski Türkçede kullanılıp ses ve şekil değişimleriyle Anadolu ağızlarında kullanılan tarım terimleri” başlıkları altında “isim ve fiiller” şeklinde ayrılarak incelenmiştir. Terimlerin tanımlarına ve Anadolu ağızlarında görülen değişik biçimlerine yer verilerek etimolojileri hakkındaki görüşler de ifade edilmiştir (Kaya 2022: 1460-1486).

Bildiriler:

Gül, Bülent (2009), Eski Türk Tarım Terimlerinin Metaforik Kullanımları Üzerine, Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri 28-30 Mayıs 2008, 291-308, Ankara: TDK. Bu çalışmada eski Türk tarım terimlerinde olan *tarı-*, *ek-* fiilleri ile *uruy* sözcüğünün metaforlu kullanımları ele alınmıştır. Başta Uygur belgeleri olmak üzere sözcüklerin metaforlu kullanım örnekleri, Karahanlı Türkçesi ve Harezmi Türkçesi eserlerinden örnekler verilerek açıklanmıştır (Gül 2009: 291-308).

Atmaca, Emine (2018), Antalya'nın Elmalı İlçesinin Köylerinde Kullanılan Tarım Alet İsimleri, 4th Language, Culture & Literature Symposium May 17-18 2018 Akdeniz University Faculty of Letters Department of English Language & Literature. Bu çalışmada öncelikle Türklerde tarım faaliyetleri hakkında detaylı bir bilgi verilmiştir. Terimler “sürme araçları, sulama araçları, biçme, hasat ve değirmencilik araçları” başlıkları altında tanımları verilerek değerlendirilmiştir. Bazı terimlerin etimolojileri ile ilgili görüşlerinden bahsedilerek diğer Anadolu ağızlarındaki biçimleri de ifade edilmiştir. Tespit edilen 55 tarım alet adları grafik şeklinde de gösterilmiştir (Atmaca 2018: 1-28).

Maşkaraoğlu, Seher (2020), Kırım Tatar Türkçesinde Tarım Terimleri, Özyürek, Rasim vd. (Ed.), XV. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı, Gürcistan-Tiflis: Yunus Emre Enstitüsü, 436-445. Bu çalışmada yer alan tarım terimleri, Seyran Mehmetoviç Useinov'un *Kırım Tatarca-Rusça-Ukraince Lugat* adlı sözlüğünden taranarak elde edilmiştir. Bu sözlükten hareketle tespit edilen terimler sınıflandırılarak tanımları yapılmıştır. Sözcüklerin kökenlerine dair bilgilere de yer verilmiştir (Maşkaraoğlu 2020: 436-445).

Tarım ve Hayvancılık İle İlgili Yapılan Ortak Çalışmalar

Yüksek Lisans Tezleri:

Yavaş, Gülhan (2016). İç Anadolu Bölgesi Ağızlarında Ev, Mutfak, Tarım ve Hayvancılık Terimleri Sözlüğü, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bu çalışma “İç Anadolu Bölgesi Ağızlarında Ev Terimleri Sözlüğü, İç Anadolu Bölgesi Ağızlarında Mutfak Terimleri Sözlüğü, İç Anadolu Bölgesi Ağızlarında Tarım Terimleri Sözlüğü, İç Anadolu Bölgesi Ağızlarında Hayvancılık Terimleri Sözlüğü” olmak üzere dört ana başlıktan oluşmaktadır. Tezde verilen terimler DS'den, yapılmış ağız çalışmalarından, ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerinden hareketle elde edilmiştir. Bu çalışma bir sözlük çalışması olduğundan sözcüklerin yalnızca tanımları verilmiştir. Tezin sonunda bir de dizin yer almaktadır (Yavaş 2016: 1-304).

Aksakal, Erhan (2017). Ardahan'ın Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı, Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ardahan'ın yerleşim birimlerinde yapılan derleme yöntemine dayanan bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Eserde terimler “Tarımsal Faaliyetlerle İlgili Söz Varlığı, Hayvancılık Faaliyetleriyle İlgili Söz Varlığı, Kümes Hayvancılığı Faaliyetleriyle İlgili Söz Varlığı, Arıcılık Faaliyetleriyle İlgili Söz Varlığı, Tarım ve Hayvancılık Faaliyetlerinde Kullanılan Evcil Hayvanlarla İlgili Söz Varlığı” vb. başlıklar altında incelenmiştir. Her bir terimin tanımı

yapılarak, sözcüklere ait görsellere de yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada Ardahan’ın coğrafi özellikleri, siyasi tarihi ve etnik unsurlarından bahsedilmiştir (Aksakal 2017: 1-316).

Makaleler:

Tuğluk, Mehmet Emin (2022), Ege Bölgesi İlleri Ağızlarında Yer Alan Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları Üzerine Tematik Bir Sınıflandırma, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19/2: 656-680. Bu makalede Afyonkarahisar, Aydın, Denizli, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ağızları hakkında yapılmış çalışmalardan hareketle elde edilmiş tarım ve hayvancılıkla ilgili araç gereç adları ele alınmıştır. Tespit edilen her bir terim tematik olarak sınıflandırılmıştır, tanımları ifade edilmiştir. Aynı terimlerin farklı biçimleri de belirtilmiştir (Tuğluk 2022: 656-680).

Tuğluk, Mehmet Emin (2022), Doğu Anadolu Bölgesi İlleri Ağızlarında Yer Alan Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları Üzerine Tematik Bir Sınıflandırma, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24: 65-95. Bu çalışmada Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van ağızı ile ilgili yapılmış çalışmalardan elde edilen tarım ve hayvancılıkla ilgili araç gereç adları ele alınmıştır. Tespit edilen terimler, tematik açıdan sınıflandırılmıştır. Ancak makalenin amacı söz varlığını tespit etmek olduğundan, terimlerin etimolojileri hakkında bilgi verilmemiştir (Tuğluk 2022: 65-95).

Sonuç

Türk Dünyası, coğrafyası ve tarihi düşünüldüğünde tarım ve hayvancılığın Türk kültür tarihinde yalnızca ekonomik anlamda değil, Türk dilinin söz varlığı içerisinde de önemi çok büyüktür. Bu nedenle günümüzde tarım ve hayvancılık terimleri ile hayvan adlarıyla ilgili yapılan çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Yapılan taramalar sonucunda konuyla ilgili 105 çalışma tespit edilmiştir. Bu çalışmaların 23’ünü yüksek lisans tezi, 2’sini doktora tezi, 62’sini makale ve 17’sini bildiri çalışmaları ve 1’ini kitap bölümü çalışması oluşturmaktadır. Konuyla ilgili çalışma türü olarak en fazla makale ve yüksek lisans tezi yazılmıştır. Alan ile ilgili olarak ise *hayvancılık terimleri* hakkında 8 çalışma (YL: 2, M: 6), *hayvan adları* hakkında 81 çalışma (YL: 16, D : 1, B: 14, M: 49, K: 1), *tarım terimleri* hakkında 12 çalışma (YL: 1, D: 1, B: 3, M: 7) ve *tarım ve hayvancılık ile ilgili ortak çalışmalar* hakkında 4 (YL: 2, M: 2) çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Tarım terimleri, hayvancılık terimleri ve hayvan adları konusunda en fazla araştırma, yazı sayısına sahip konu 80 çalışmayla *hayvan adları* üzerine yapılan çalışmalar iken, en az araştırma sayısına sahip konular ise toplamda 12 çalışmayla *hayvancılık terimleri* ile *ortak tarım ve hayvancılık terimleridir*. Bu durum, tarım ve hayvancılık terimleri ile ilgili yapılacak daha çok çalışmanın olduğu göstermektedir.

Yapılan tüm bu çalışmalara bakıldığında *hayvancılık* kavram alanı çerçevesinde (genellikle hayvan adları) Türk dili lehçeleri üzerinde en fazla *hayvan adları* ile ilgili çalışmaların yapıldığı görülmüştür. *Hayvan adları* ile ilgili araştırmalarda; hayvan adlarının genellikle biyolojik (veya zoolojik) türüne veya kullanım alanlarına göre tasniflendiği tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda esas amacın çoğunlukla söz varlığını tespit ederek hayvan adlarını tanımlamak ve sınıflandırmak olduğu görülmüştür. Hayvan adları ile ilgili çalışmaların daha az olarak “hayvan adlandırma sistemini”ni tespit etmek amacıyla yapıldığı belirlenmiştir. Çalışmaların genelinde semantik ve fonolojik

incelemenin yapıldığı, çoğunlukla tarihî lehçelerdeki biçimlerine bakıldığı, ancak etimolojik bilgilere daha az yer verildiği ya da pek çok çalışmada hiç değinilmediği fark edilmiştir. Hayvan adlarının “toponimlerde, yemek adlarında, hastalık adlarında, bitki adlarında; atasözlerinde, deyimlerde vb.” gibi kullanımlarında daha çok metaforik kullanımları üzerine bir incelemenin yapıldığı, edebî eserlerdeki hayvan adlarının kullanımı içinse mecazî, dinî, sembolik ve simgesel yönlerinin ele alındığı görülmüştür. Hayvan adlarının dildeki metaforik kullanımlarında belli başlı değerler sistemi (insan için kullanılan olumlu, olumsuz ve nötr değerler vb.) üzerinden ele alındığı belirlenmiştir. Hayvan adları hakkında yapılan çalışmaların genelinde metinden özellikle de çağdaş lehçeler için (Kırgızca, Kazakça, Özbekçe, Azerbaycan Türkçesi, Kumukça vb.) sözlüklerden hareketle hayvan adlarının ortaya çıkarıldığı, derleme yöntemine dayanan çalışmaların çok az olduğu tespit edilmiştir. Ad bilim alanına giren “hayvan adları” kavramı için yapılan çalışmalarda adbilimsel veya onomastik ile ilgili terimlerinin çoğunlukla kullanılmadığı görülmüştür.

Tarım terimleri ile ilgili yapılan çalışmaların genelinde tarım terimleri “tarım için kullanılan araç-gereçler, ölçüler, tarımın yapıldığı yer, zaman, tarımla uğraşan kişiler, tarımla ilgili yer adları vb.” şeklinde bir sınıflandırmanın yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca tarım terimleri hakkında yapılan çalışmalarda hayvancılık kavram alanındaki çalışmalara göre tarım terimlerinin tanımlarıyla birlikte etimolojilerine daha fazla yer verildiği fark edilmiştir. Ancak bu terimlerin Türk dili söz varlığı içindeki yerini (metaforik kullanımları, atasözleri, deyimler ve argodaki kullanımları vb.) gösterecek çalışmaların da çok daha az olduğu tespit edilmiştir.

KISALTMALAR

B: Bildiri

D: Doktora

M: Makale

YL: Yüksek Lisans

KAYNAKÇA

- Alagöz, Ebru (2011), *Eski Kıpçak Türkçesinde Hayvan Adları ve Kavram Alanı*, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Acar, Ergün (2017), “Sinop ve Yöresi Ağızlarında Hayvan Adları”, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/1: 29-43.
- Aksakal, Erhan (2017). *Ardahan’ın Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı*, Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Altuntaş, Ali Fuat (2019). “Artvin İlinin Şavşat İlçesinde Kullanılan Hayvan Adları Üzerine Bir Deneme”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 6: 37-52.

- Alyılmaz, Saffet (2022), “Azerbaycan Türkçesinde Hayvan Yavru Adları”, *Türkbilig*, 44: 111-119.
- Atmaca, Emine (2018), “Antalya’nın Elmalı İlçesinin Köylerinde Kullanılan Tarım Alet İsimleri”, *4th Language, Culture & Literature Symposium May 17-18 2018 Akdeniz University Faculty of Letters Department of English Language & Literature*.
- Badarç, Bayarsayhan ve Koçoğlu Gündoğdu, Vildan (2020), “Sengel Tuvalarının Söz Varlığında Küçük ve Büyük Baş Bazı Hayvan Adları Üzerine”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 20/2: 429-446.
- Balcı, Şima Doğan (2020), “P. S. Pallas’ın “Zoographia Rosso-Asiatica” Adlı Eserinde Hakas Ağızlarına Ait Hayvan Adları”, *Türkbilig*, 39: 29-50.1502).
- Bayrak, Selin (2020), “Kırım Tatar Türkçesinde Eski Türkçe ile Ortaklaşan Hayvan Adları Üzerine”, *Türkiyat Mecmuası*, 30/2: 395-409.
- Bayram, Yavuz (2007), “Divan Şiirinde Tarımsal Ürünler”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi*, Özel Sayı: 81-96.
- Bekar, Beytullah (2016), “Kırgız Atasözlerinde Geçen Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme”, *Journal of Turkish Language and Literature*, 2/2: 19-38.
- Beşen Delice, Tuna (2020), “Azerbaycan Türkçesi Söz Varlığında Hayvan Adlarına Yüklenen Adlar”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 22/2, 425-466.
- Biray, Nergis (2000a), “Hayvancılık Terimleri ile İlgili Bir Makale ve Bazı Küçükbaş Hayvancılık Terimlerimiz”, *Millî Folklor*, 6/12: 60-78.
- Biray, Nergis (2000b), “Hayvancılık Terimleri ile İlgili Bir Makale ve Bazı Küçükbaş Hayvancılık Terimlerimiz-2”, *Millî Folklor*, 12/47, 63-79.
- Biray, Nergis (2000c), “Hayvancılık Terimleri ile İlgili Bir Makale ve Bazı Küçükbaş Hayvancılık Terimlerimiz-3”, *Millî Folklor*, 12/48, 55-71.
- Bolat, Özge Hazal (2022), “Çağatay Türkçesinde Hayvan Adları”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7/1: 75-107.
- Can, Feray (2015), *VIII-XIII. Yüzyıllar Arası Türkçe Eserlerde Hayvan Adları*, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çakır, Selin (2021), *Altay Türkçesinde Hayvan Adları*, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çimen, Feyza (2022), “Kul Mesûd ile Molla Muhammed Timur’un *Kelile ve Dimne*’lerinin Hayvan Adları Bakımından Karşılaştırılması”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8: 856-863.
- Dağlı, Hacı (2019), “Gagavuz Türkçesinde Hayvan Adları ve Fonetik Görünümleri Üzerine Bir Araştırma”, *Takvim-i Vekayi*, 7/2, 23-29.
- Demiroğlu, Hasan (2011), “İtil Bulgarlarında Tarım Aletleri”, *İstem*, 9/18, 49-63.
- Derdiyok, Mislina (2022), *Ali Şir Nevâyî’nin Türkçe Divanlarında Hayvan Adları*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Elbir, Bilal ve Yorulmaz Kahve, Merve (2020), “Tırsî Dîvân’ında Hayvan Adlarının Kullanımı”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 18: 230-267.
- Eren, H. (1979), “Türklerde Ekinciliğin Gelişmesine Katkıları”, *Türkoloji Dergisi*. C. VIII. 1-28.

- Gül, Bülent (2004). *Eski Türk Tarım Terimleri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Gül, Bülent (2009), “Eski Türk Tarım Terimlerinin Metaforik Kullanımları Üzerine”, *Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri 28-30 Mayıs 2008*, 291-308, Ankara: TDK.
- Gül, Bülent (2016), “Eski Türkçe *tarıyıcı* “Tarımcı, Ekinci” Adı Üzerine”, *Türkbilig*, 32: 85-96.
- Güleçoğlu, Merve (2022), *Derleme Sözlüğü’nde Hayvan Adlarının Söz Varlığı*, Gaziantep Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hoşça, Fatma (2017), “Kumuk Türkçesinde Hayvan ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı”, Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans.
- Hünerli, Bülent (2022), “Mihail Çakır’ın Gagauzca-Rumence Sözlüğünde Geçen Hayvan Adları ve Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı”, *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları*, 4/1: 67-80.
- İlhan, Nadir ve Şenel, Mustafa (2008), “Dîvânu Lugati’t-Türk’e Göre Av, Avcılık ve Hayvancılıkla İlgili Kelimeler ve Kavram Alanları”, *Turkish Studies*, 3/1: 259-277.
- Karakuş, İdris (1997), “Türkçe Ad Bilim (Onomastik)’de Hayvan Adları”, *Erdem*, 9/27: 1143-1152.
- Kaya, Muhammet (2022), “Eski Türkçe Tarım Terimlerinin Anadolu Ağızlarındaki Durumu”, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6/1: 1460-1486.
- Kaplankıran, Dilek (2017), “Kavram Alanları Açısından Kazak Türkçesinde ‘Dört Tülik’ Kapsamında Yer Alan Hayvan Adları”, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5/9: 38-58.
- Korkut, Gizem (2019), “Tarama Sözlüğü’nde Geçen Tarım Adları”, *International Journal of Language Academy*, 7/2: 165-180.
- Korkmaz, Abdulkadir (2021), “Şeyhî’nin Eserlerinde Hayvan Adları”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 71: 123-162.
- Maşkaraoğlu, Seher (2020), “Kırım Tatar Türkçesinde Tarım Terimleri”, Özyürek, Rasim vd. (Ed.), *XV. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, Gürcistan-Tiflis: Yunus Emre Enstitüsü, 436-445.
- Okçu, Cemal (2015). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Derlenmiş Tarım Sözcükleri*, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özbay, Bilge (2020), *Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Hayvan Adları*, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özcan Devrez, Ceyda (2020), “Eski Uygurca Sonrası Orta Asya Türkçesinin Söz Varlığı İçerisinde Hayvan Adları”, *International Journal of Old Uyghur Studies*, 2/2, 177-210.
- Özden, Muharrem (2019), “Dîvânü Lügati’t-Türk’te Bulunan Hayvan Adlarının Derleme Sözlüğündeki İzleri”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/2, 1479-1502.
- Özkan, Adem Serhat (2020), “Kısaşü’l-Enbiyâ’da Hayvan Adları”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5/1: 127-141.
- Özkan Kurt, Fatma (2022), “Türkçede Hayvan Adlarının Metaforik Kullanımları”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8: 273-294.

- Perçin Bostan, Başak (2023), *Pallas’ın Zoographia Rosso-Asiatica’ında Türkçe ve Moğolca Hayvan Adları*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Sır Dünder, Ayşe Nur (2021), “Kütahya ve Yöresi Ağzları Söz Varlığında Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 71: 15-47.
- Tekin, Feridun ve Cantürk, Samet (2019), “Giresun ve Yöresi Söz Varlığında Hayvan Adları ve Hayvancılık Kavram Alanı”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9/3: 451-467.
- Tokay, Yaşar (2018), “Kitâbu Gülistân Bi’t-Türkî’de Hayvan Adlarının Metaforik Kullanımları”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3/1, 31-52.
- Tuğluk, Mehmet Emin (2022), “Ege Bölgesi İlleri Ağzlarında Yer Alan Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları Üzerine Tematik Bir Sınıflandırma”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/2: 656-680.
- Tokyürek, Hacer (2013), “Eski Uygurca Hayvan Adları” *TÜBAR-Türklük Birimi Araştırmaları*, 33: 221-281.
- Tuğluk, Mehmet Emin (2022), “Doğu Anadolu Bölgesi İlleri Ağzlarında Yer Alan Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları Üzerine Tematik Bir Sınıflandırma”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24: 65-95.
- Uştuk, Fatma (2021), “Kırgız Türkçesi ve Altay Türkçesinde Hayvancılık Terimleri”, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uyanık, Ayşe Sema (2019), “Muhakemetü’l-Lugateyn’de Hayvan Adları”, *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5/11: 454-465.
- Yastı, Mehmet (2019), “Derleme Sözlüğü’nde Geçen “Saban” İle İlgili Kelimeler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 47: 23-40.
- Yavaş, Gülhan (2016). *İç Anadolu Bölgesi Ağzlarında Ev, Mutfak, Tarım ve Hayvancılık Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, Talip ve Çiftçi, Musa (2012), “Dîvânü Lugâti’t-Türk’te Yer Alan Alet-Eşya Adları”, *Turkish Studies*, 7/2:1229-1249.
- Yüceol Özezen, Muna (2022), “Türkçede Hayvan Adları 2: *Türkçe Sözlük*’teki Temel Sözlükbirimler Bağlamında Hayvan Adlarının Yananlamsal-Çağrışımsal Göndermeleri”, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 8/1: 247-289.

Extended Abstract

The Turks, who for a period of time in history led a nomadic way of life, moved their livestock to summer quarters in the winter and summer plateaus in the summer in order to graze them. Because of the nature of the Turks' way of life, animal husbandry was considered the primary source of income. In spite of the fact that animal husbandry has played a significant role in the Turks' economic history, it should be noted that it has not been the only source of income. Archaeological examinations and research conducted in Altai and Turkestan have led to the discovery that Turks have been cultivating animals since ancient times. This information was obtained from the Altai region (Kaya 2022: 1462). Because of this, a growing number of studies have been conducted over the course of time on vocabulary, in addition to the growing number of studies on farming and animal husbandry. In the chapters of the texts on Turkish history, information on the role and significance of animal husbandry and agriculture in the Turkish economy is provided. While there are several lexicology studies on zoonyms, research on agricultural and animal husbandry terminology is only beginning. Due to the expansive geography of the Turkish world and the numerous dialects of the Turkish language, there is more work to be done in terms of agriculture and animal husbandry. The objective of this study is to ascertain the scope of research conducted on the topics of agriculture, animal husbandry, and livestock in Turkey. The aim is to ascertain the manner in which the studies are being managed and identify any shortcomings. The identified studies are briefly introduced under the headings of *Hayvancılık Kavram Alanıyla İlgili Çalışmalar*, *Hayvan Adlarıyla İlgili Çalışmalar*, *Tarım Terimleri İle İlgili Çalışmalar*, *Tarım ve Hayvancılık Terimleri İle İlgili Ortak Çalışmalar*. The subject of each study was determined and evaluated by conveying the subject's aspect within the study's content. By identifying 104 studies on the topic, it was determined that zoonyms were the subject of the most research, while agriculture and animal husbandry terms were the subject of the least research. In light of the fact that the number of studies on zoonyms is quite high (80 studies), only 32 studies were defined. The remainder are listed as imprints. The studies consist of 23 master's theses, 2 doctoral theses, 62 articles, and 17 paper studies. The majority of articles and master's theses were written on the subject as a type of research. It has been determined that the primary objective of studies on agriculture, livestock terms, and zoonyms is to define and classify these terms, and that these studies are evaluated predominantly in terms of phonetics or semantics.